

III DIADA CULTURAL

Miquel Costa i Llobera
(1854 - 1922)

CONFERÈNCIA

Pau A. Seguí i Salas

*Dos mots, a manera de presentació de la conferència de
Pau Antoni Seguí Salas :*

“Vida i obra de Mossèn Costa i Llobera”. **Cala Murta 2014**

Benvinguts siau, benvolguts amics.

Amb el noble desig cultural d'aprofundir en el coneixement de la vida i obra del gran poeta pollencí, ens hem reunit al recer del mític Pi de la Ribera, per olorar el perfum dels millors versos d'un dels millors poetes de les lletres catalanes del segle XIX i XX.

Ningú mai no ha pogut superar la bellesa plàstica i l'harmonia lèxica de les vuit estrofes en què s'ordenen els quaranta versos del Pi de Formentor. És pràcticament impossible superar-lo tan en el fons com en la forma. Alguns crítics hi troben, pel que fa al tema, un precedent immediat en “l'Olivera Mallorquina” de Josep-Lluís Pons i Gallarza. Escollí, Costa, la sonoritat polirítmica dels hemistiquis del vers alexandrí. Un poema, senzill i grandiloqüent a la vegada, una creació literària cultíssima, pròpia de la lírica francesa.

Era un regal original que volgué fer al seu cosí Pere Llobera, que es trobava en un moment de tristor personal. Com la millor medicina per superar la depressió en sentit clínic actual, i poder sortir del fons de l'adversitat, és recomanable la lectura diària del poema i llavors es comprèn el vertader significat de “Amunt ànima forta! Traspassa la boirada, i arrela dins l'altura com l'arbre dels penyals”.

Som avui a Cala Murta, bell paratge, no debades Patrimoni de la Humanitat, encisats per l'obra de Costa i Llobera, i amb ganes d'escoltar i veure les paraules i les imatges que situen la seva biografia, per reviuire una època no tan llunyana que ens ha deixat un llegat cultural prou interessant.

Permeteu-me dos mots de presentació del conferenciant d'enguany: el professor Pau Antoni Seguí Salas, conegut i reconegut per la seva tasca cultural al llarg de tot el seu itinerari formatiu. És Pèrit Mercantil, Llicenciat en Filosofia per la Universitat de Santo Tomàs de Roma, Llicenciat

en Filosofia i Lletres per la UIB, Titulat en anglès per l' Escola Oficial d'idiomes. Professor de llatí en el Col·legi de Sant Josep Obrer de Palma, així com professor de literatura en el col·legi de Santa Mònica de Ciutat. Fou director del Centre Concertat de les Religioses Agustines.

És un actiu col·laborador social i defensor dels Drets Humans. Home de profunda preparació acadèmica que exerceix de ciutadà lliure i responsable. Essencialment Amic del Seminari, on hi aprenguérem a conviure amb educació en valors que ens han servit per a la vida. Només hi ha un camí que condueix a la ciutat del benestar i no és el diner, sinó l'ètica. I allà, a Son Gibert, ens donaren a tastar l'obra poètica de Costa i Llobera i ens feren despertar el gust per la literatura, per la bona música i per l'art en general. Pau Seguí sempre ha estat ufanós del seu pas pel Seminari, on hi guanyà molts amics que conserva amb gelosia d'enamorat, siguin clergues, seglars, ateus o agnòstics.

Volem agrair, tot seguit, la presentació audiovisual que ha preparat amb tota cura el professor Miquel Jaume, quan encara ressonen les paraules encertades de la seva conferència de l'any passat a Petra: “Fra Juníper, educador”. Els amics ho agraiem i ho volem regraciar. Quan s'ofereix un producte de qualitat la gent ho valora. I, a la nostra edat, malgrat ens caiguin les dents ja tenim bon paladar.

Volem demostrar el nostre agraïment als professors Bernat Cifre i Miquel March per la seva valuosa col·laboració en aquesta Diada costalloberiana i piformentorera. I les gràcies més sinceres al també professor Joan Mora, arrelat a Pollença, pel seu suport com amfitrió de la Tercera Jornada Cultural.

Que bé sonen les paraules: amics, cultura, dignitat, poesia... utopia, mon pare, mumare, u Puig, t'estim, Formentor, t'estim, Pollença. Paraules que duguérem penjades en el llombrígol de la naixor, gràcies al tresor hereditari de la nostra llengua.

Té la paraula Pau Antoni Seguí Salas.

Miquel Jaume i Campaner

MIQUEL COSTA I LLOBERA (1854-1922)

El 10 de març de 1854 nasqué a Pollença el primogènit de Ca'n Costa, una família benestant de propietaris rurals. Fou batiat al dia següent a la parròquia i li posaren per nom Miquel, igual que son pare, don Miquel Costa i Cifre. Sa mare, Joana Aina Llobera i Cànaves, morí l'any 1865, deixant orfes Miquel Costa i Llobera, d'edat d'11 anys i els seus germans, Martí, Pere i Catalina.

Son pare no escatimà en donar-li estudis i així Miquel inicià el batxillerat a l'Institut Balear de Palma, l'any 1866. L'Institut estava situat al convent de Monti-sion des de 1837, arran de la segona expulsió de la Companyia de Jesús. Allà va tenir de professor Josep Lluís Pons i Gallarza i de condeixebles Joan Alcover i Maspons, Joan Lluís Estelrich i Joan Rosselló de Son Forteza, tots ells amb el temps notables escriptors, amb els quals establí uns lligams d'amistat que durarien tota la vida.

Per aquesta època ja escrivia poesia, però, tímid com era, no publicava res. Respecte d'això, crec que res millor que llegir unes línies de l'article que Joan Estelrich va publicar a *El Heraldo de Madrid*, l'any 1899, amb motiu de la publicació de les *Líricas* en llengua castellana de Costa: "Sus versos de niñez, porque Costa los hizo desde niño, fueron casi todos castellanos. Al ir a Barcelona y tratar a los vates de aquel florido renacimiento, escribió en catalán.

Modesto, y más tímido que modesto, los versos de Costa no se hubieran publicado en mucho tiempo sin una perdigüela escolar que le jugamos dos compañeros suyos, para avivar sus ánimos y romper la oscuridad de sus manuscritos.

Le recogimos unos pocos y sin encomendarnos más que a la bondad de sus versos, los enviamos a la *Revista Balear*, que publicaba en Palma Cuadrado. La poesía *La Vall*, una de las enviadas, contenía el sumario de la producción de Costa. Sentimiento de la Naturaleza envuelto en clásica, sobria y reposada forma".

L'ensenyament d'aquest gran mestre i poeta que fou Josep Lluís Pons i Gallarza està a la base de l'anomenada Escola Mallorquina, els dos pilars cabdals de la qual foren Miquel Costa i Joan Alcover.

Són característiques de l'Escola Mallorquina el classicisme, la perfecció formal i la contenció que evita estridències i, pel que fa a la temàtica, està primordialment referida al nostre paisatge mediterrani. Amb aquestes característiques d'elegància i perfecció de llenguatge tenim dos exemples en Llorenç Riber i Maria Antònia Salvà, ambdós grans deixebles de Costa.

Ara bé, aquesta perfecció clàssica, que es manté ferma en tota l'obra de Miquel Costa, fruit del seu coneixement dels clàssics llatins, especialment d'Horaci i Virgili, i també de lectures de clàssics castellans com Luis de Granada i sant Joan de la Creu, s'ha de matisar dient que el seu fons, que el seu impuls és profundament romàntic, i rebé la influència d'autors romàntics com Alphonse de Lamartine i Giacomo Leopardi. No es tracta del romanticisme exaltat, sinó del romanticisme de caràcter intimista. No oblidem que el romanticisme està a l'origen de la Renaixença de la nostra cultura i de la nostra llengua. No el romanticisme de tendència lliberal, sinó el catòlic i tradicional.

Però, al meu entendre, una altra característica fonamental de la poesia de Costa i Llobera és que és, en gran part, poesia mística. Quan Costa contempla la natura i ens la descriu amb tota la seva bellesa, la transcendeix i veu en ella, d'acord amb el pensament cristià d'influència neoplatònica, un reflex de la bellesa divina. I això ho trobam no només en l'obra posterior a la seva vocació eclesiàstica, sinó de bon principi, quan encara faltaven molts anys per a decidir-se a ser capellà. Vegem, per exemple, alguns versos d'"El pi de Formentor" (1875):

Quan lluny, damunt les ones, renaix la llum divina...
Del llim d'aquesta terra sa vida no sustenta;...
I, com un vell profeta, rep vida i s'alimenta
de les amors del cel. (...)
per ell la terra és dura, mes besa son ramatge
lo cel qui l'enamora...
Lluitar constant i vèncer, reinat sobre l'altura
i alimentar-se i viure de cel i de llum pura...
("El pi de Formentor", 1875)

O de "La vall":

Alens d'altra existència
perfums de Paradís lo cor alcança
meravellosa essència
que dóna el viu conhort i l'enyorança
("La vall", 1873)

O de "Damunt l'altura":

Oh Vida de tota vida,
oh Font eterna d'amor!
De ton Ser qui no té mida
veig ara la resplendor!

Veig tes ales que es despleguen,
tot lo creat abraçant:
i mos genolls se dobleguen,
se dobleguen adorant

("Damunt l'altura", 1874)

Els estudis de dret que realitzà a Barcelona entre 1872 i 1875 foren la gran oportunitat per a conèixer personatges importants de la Renaixença, com és ara Jacint Verdaguer, Antoni Rubió i Lluch, Marià Aguiló, i el seu propi paísà Ramon Picó i Campamar.

L'any 1875, el mateix en què escrigué “El pi de Formentor”, es traslladà a Madrid per continuar els estudis de dret. Foren dos anys en què participà intensament de la vida cultural de la *Villa y Corte*. S’ha parlat de fracàs, però és clar que el fet que abandonàs la carrera de dret quan només li faltaven dues assignatures per acabar-la només es pot entendre per la convicció que el dret no era lo seu, ni tenia intenció de dedicar-se a l’advocacia ni, valgui dir-ho, en tenia necessitat. Voldria, però, expressar una opinió personal: el llenguatge del dret cerca sempre la concisió. Amb aquesta intenció d’adquirir un llenguatge concís i precís, el novel·lista francès Stendhal es llegia cada dia un article del codi civil. Forçosament els estudis de dret hagueren d’ajudar Costa a la concisió i precisió de llenguatge que li són pròpies.

Passaren uns vuit anys de retir a Pollença, encara que alternant estades a Palma, a on la família també tenia casa, anys molt profitosos per les moltes lectures, pels contactes literaris i eclesiàstics, i també per alguns viatges a París, Madrid i Toledo, i sabem que també escrigué poemes com l’oda “A Horaci” (1879) o “Temporal” (1881).

El 1883 hostatjà a ca seva, a Pollença, el seu amic Antoni Rubió i Lluch, ocasió en la qual li feu la confiança de la seva vocació sacerdotal. Antoni Rubió era un gran intel·lectual, a l’altura de Menéndez y Pelayo, del qual era amic i condeixeble. Era un gran hel·lenista, especialista en la petjada que deixaren el catalans a Grècia amb els comtats d’Atenes i Neopàtria. Costa i Rubió mantenien correspondència en català, en castellà i qualque vegada en llatí.

El 1885 marxà a Roma a realitzar els estudis eclesiàstics a la Universitat Gregoriana, havent publicat aquest mateix any el primer recull de *Poesies*.

Fou ordenat sacerdot a la basílica de Sant Joan de Laterà el 1888. L’any següent obtingué el doctorat en Teologia i el 1890 tornà a Mallorca.

Com que no li donaren cap càrrec parroquial, es va quedar a viure a la seva vila de Pollença i, a part de dur una vida bastant retirada d’ascètica i oració, es pogué dedicar a la predicació a les grans solemnitats religioses arreu de l’illa, on era constantment sol·licitat. També per aquesta època va emprendre la restauració de l’església de l’antic convent de jesuïtes, que s’establiren a Pollença el 1696 i partiren el 1767, any de la primera expulsió de la Companyia. Es l’església de Montis-ion, la història de la qual ja ens han explicat. No deixà, però, aquests anys el conreu de les lletres i, a partir de 1895, freqüentava les reunions literàries que se celebraven a casa dels seus amics Josep M. Quadrado i Joan Alcover. El 1897 publicà el seu segon llibre, *De l’agre de la terra*.

Deixem que ell mateix ens digui de què tracta aquesta obra de poesia narrativa: “*Amb el títol d’aquesta obreta, ja prou se declara lo que he volgut que fos: poesia pròpiament*

regional, no sols per son llenguatge, sinó per la substància mateixa. A tal fi he manllevat a la tradició o a la història del país arguments que presentassen costums típiques, caràcter i notes pintoresques del racó de Mallorca a on nasquí i a on he viscut bona part de ma vida”.

El 1899 aparegueren, com ja ha dit, les *Líricas* en llengua castellana de Costa. A part d’algunes traduccions, com és ara de “Amor de pàtria” i de “El pi de Formentor”, hi ha sobretot poemes relacionats amb la seva estada a Roma i viatges per Itàlia, tals com “En la Plaza de la Concordia”, “En el Anfiteatro de Roma”, “Miguel Àngel” i altres poemes de temes diversos. Ja he parlat de l’article del seu amic Joan Lluís Estelrich a *El Heraldo de Madrid*, amb motiu d’aquesta publicació. Antoni Rubió, molt relacionat amb Hispanoamèrica, el donà a conèixer a l’altra banda de l’Atlàntic, i això feu que rebés moltes més felicitacions que en anteriors publicacions.

El 1902 participà als Jocs Florals de Barcelona, obtingué l’Englantina d’Or pel poema “La deixa del geni grec” i fou proclamat Mestre en Gai Saber a Sant Martí de Canigó.

La magnificència d’aquest poema narratiu, “La deixa de geni grec”, mostra una vegada més el mestratge i la perfecció del nostre gran poeta, que ens transmet en aquesta obra un missatge d’alt contingut humanístic, amb inspiració cristiana, per mitjà de la vident talaiòtica Nuredduna. A la xarxa, al programa *Sol i Llum*, dirigit pel nostre company Garcia Mallada, podeu trobar una recitació d’aquest gran poema, que es va fer al poblat talaiòtic de les Païsses.

El 1903 publicà *Tradicions i fantasies*, un aplec de poesies narratives on inclogué “La deixa del geni grec”.

L’any 1906 fou, al meu veure, un any memorable en la vida i obra de Costa i també de la nostra llengua. Aquest any presidí els Jocs Florals de Barcelona i participà al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, l’ànima del qual fou Mn. Antoni Maria Alcover. Aquest mateix any publicà les *Horacianes*. Pens que ningú millor que el mateix Costa ens pot presentar aquest recull de poemes, la influència del qual fou cabdal dins l’Escola Mallorquina:

“A l’època ja llunyana de ma primera joventut, absorbint amb delícia nova l’antiga poesia clàssica, vaig concebre el desig de reproduir-ne la bellesa original, tan desconeguda per les còpies en guix del pseudo-classicisme acadèmic”.

Quan parla de còpies en guix del pseudo-classicisme, es refereix sens dubte al Neoclassicisme esterilitzant, que res té a veure amb el seu classicisme autèntic i el seu esperit romàntic.

Els dos primers poemes d’*Horacianes* estan dedicats, el primer a Horaci, i el segon a Virgili. Del primer, en fa tota l’alabança que es mereix, amb el segon s’identifica espiritualment.

Permeteu-me que en llegeixi algunes estrofes:

A Horaci
Príncep afable da la docta lira,
mestre i custodi de la forma bella,
tu, qui cenyires de llorer i murta
doble corona,

ara tolera que una mà atrevida
passi a mon poble la que amb tal fortuna
tu transportares al solar de Roma
cítara grega.

Aspra i ferrenya sonarà en ses cordes
fines la llengua de ma pàtria dura,
mes també noble hi sonarà: ma pàtria
filla és de Roma

Filla de Roma per la sang, pel geni,
clara i robusta com sa mare antiga,
guarda en ses terres per llavor de glòria
cendra romana.

Sí, dins sa terra el cavador atònit
ossos i marbres i joiells hi troba,
armes, monedes i penons que ostenten
l'àguila augusta.

Bella ma pàtria és ademés. Viuria
sens enyorança ta divina Musa
dins eixa terra que ceneix la blava
mar de Sirenes.

Illa és galana, a on el sol de Grècia
brilla puríssim i, d'ardenta saba
pròdig, li dona amb lo raïm alegre
l'àtica oliva.

(1879)

A Virgili
Oh suavíssim immortal poeta!
Mitat de la meva ànima et diria,
Com un jorn te digué l'amic Horaci,
si tant gosava qui de lluny t'adora.

Qui no t'estima si et coneix? Ton estre,
ton art suprem admiració ens imposen;
però encara promou més simpatia
ton esperit, que en misteriós efluvi
la flor eterna de ton vers exhala.

(1905)

Als joves
Siau qui sou, mes no atiant vells odis
de raça, ni amb emfàtiques
declamacions lloant tot lo que és vostre
fins les mateixes úlceres...

Siau qui sou; mes no us tanqueu, ombrívols,
dins una llar històrica
sens horitzons. Volau sobre les terres
enfora, amunt com l'àguila!

Ella ama el niu de les materns roques,
però amb gran vol arranca-s'hi
i, travessant mil horitzons, domina
espais de llum esplèndida.

Per planes, mars, abismes i muntanyes,
amb vista potentíssima,
tantost afina desitjada presa,
impetuosa llança-s'hi
de la regió del llamp. Mes no trasmuda
d'essència l'au indòmita.

Ans bé, de tot lo que trescant aferra,
gustant-ne fibres íntimes
se n'assimila la potència, i torna
cap a son niu més àguila

(1905)

El 1907 es publicà una nova edició de *Poesies* ampliada i, juntament amb altres mallorquins -entre els quals, Maria Antònia Salvà-, participà en una peregrinació espanyola a Grècia, Terra Santa, Egipte i Roma. Fruit d'aquest viatge fou la publicació de *Visions de la Palestina*. Són XXVI relats de Terra Santa en prosa poètica.

L'any 1910 participà en una peregrinació mallorquina a Roma, juntament amb el seu amic i deixeble Mn. Llorenç Riber, membre insigne de l'Escola Mallorquina, tan conegut nostre per la bellíssima prosa de *La minyonia*. A Mn. Llorenç Riber, que fou professor de llatí del Seminari, pens que és obligat retre-li homenatge en una de les nostres jornades anuals.

Els anys següents, Costa escrigué obres de tipus pietós i inicià la traducció dels *Himnes de Prudenci*, el poeta de l'Església primitiva que cantà als màrtirs. Un gran estudiós de les traduccions llatines de Costa és el nostre amic doctor Bernat Cifre.

La seva mort, el 1922, fou una mort tràgica, romàntica podríem dir. Caigué fulminat mentre predicava des del púlpit a l'església de les Tereses de Palma. Record que don Baltasar Coll, a una de les seves magnífiques classes de literatura, ens explicà que el tema del sermó d'aquell dia sobre santa Teresa eren aquelles paraules bíbliques del llibre del *Càntic dels càntics*: "Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi", 'Jo som per a l'amat, i l'amat és per a mi'. Aquestes paraules, referides a santa Teresa, no es pot dubtar que don Miquel Costa les sentia també com a pròpies.

Així, idò, ¿com no pensar que és benaventurat, quan va morir manifestant el seu amor a son Creador?

Lo que va esser Jacint Verdaguer per Catalunya, ho fou Costa i Llobera per Mallorca.

Quan els catalans canten

*"Rosa d'abril,
morena de la Serra,
de Montserrat estel..."*

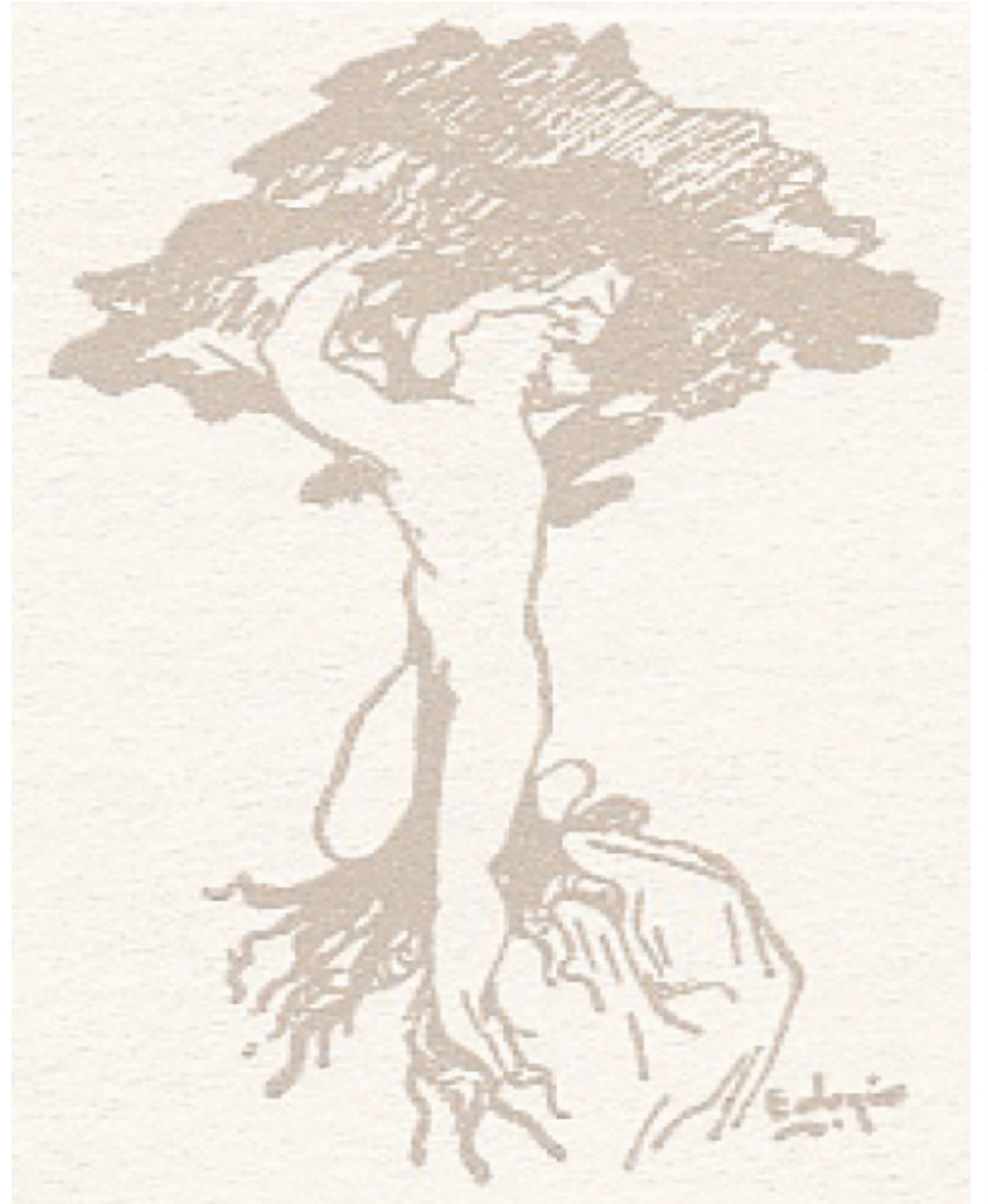
canten versos de Mn. Cinto Verdaguer.

Quan els mallorquins cantam

*"Dins el cor de la montanya
Mallorca guarda un tresor.
Germans, en santa companya,
pugem a la Casa d'or.
Anem amb bandera alçada
com un exèrcit de pau.
Verge de Lluc coronada,
damunt Mallorca reinau!"*

cantam versos de don Miquel Costa i Llobera.

Pau A. Seguí i Salas

*Dibuix d'Eduardo Díaz del Corral. Evocació d' "El Pi de Formentor"-
Ponent Cuadernos Literarios. II Etapa nº 3. Mallorca - Cádiz. 1975*